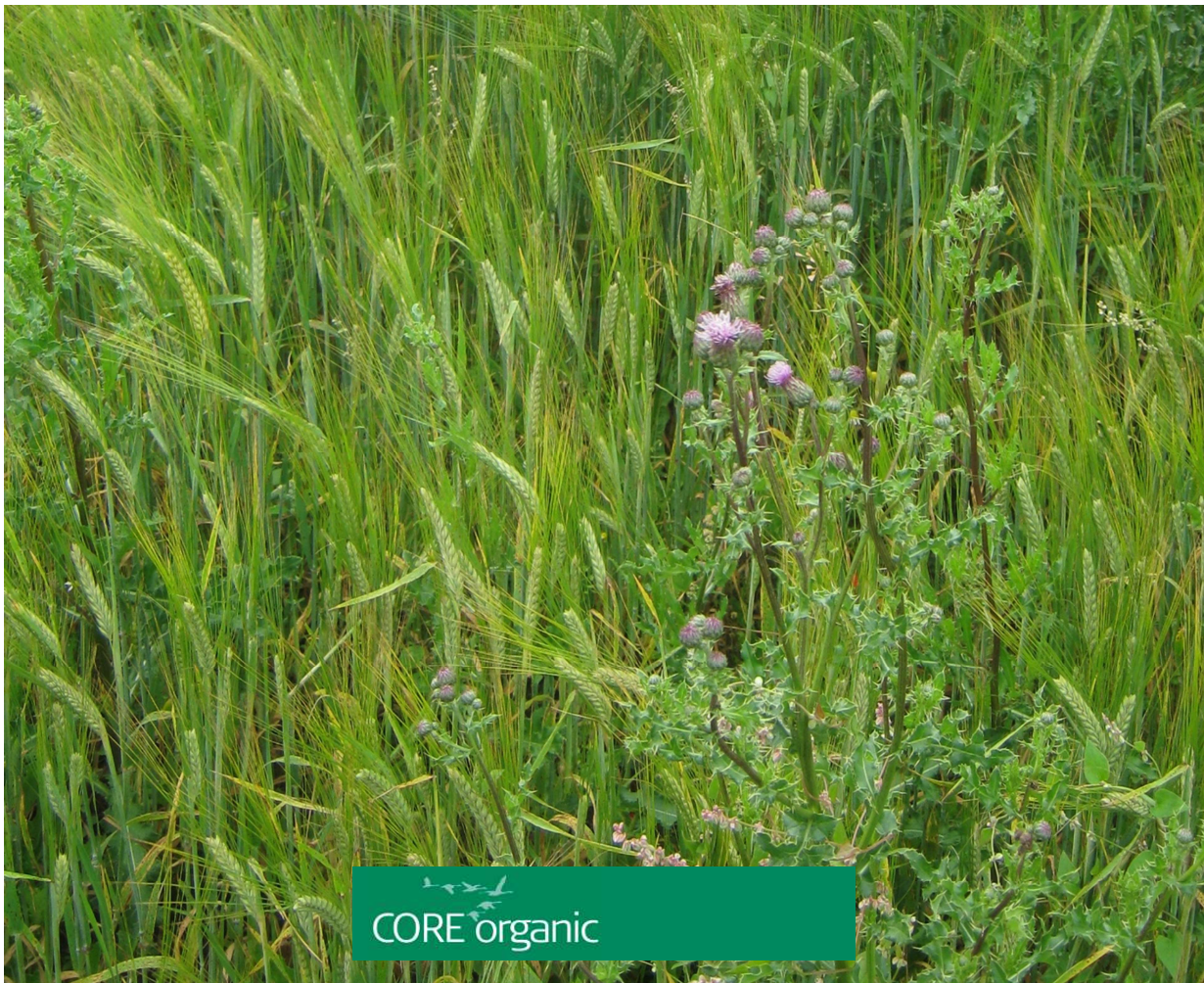

Geograficzne rozmieszczenie ważnych gatunków chwastów

Aktualny stan wiedzy w zakresie zachwaszczenia zbóż
w rolnictwie ekologicznym Rejonu Morza Bałtyckiego

Autor: Merel A. J. Hofmeijer, Rostock University, Niemcy

merel.hofmeijer@uni-rostock.de

Wersja oryginalna dostępna w języku angielskim:

<http://coreorganicplus.org/research-projects/prodiva/>

Zdjęcia na stronie tytułowej: Merel A. J. Hofmeijer, Rostock University, Niemcy

Polska wersja językowa:

Roman Krawczyk (roman.krawczyk@iorpib.poznan.pl)

Sylwia Kaczmarek (s.kaczmarek@iorpib.poznan.pl)

Instytut Ochrony Roślin – Państwowy Instytut Badawczy

PRODIVA – partnerzy projektu i instytucje:

Prof. Dr. B. Melander. Aarhus University, Department of Agroecology, (Lider projektu), Dania

Prof. Dr. B. Gerowitt. University of Rostock, Crop Health, Rostock, Niemcy

Dr. R. Krawczyk. Instytut Ochrony Roślin-Państwowy Instytut Badawczy, Zakład Herbologii i Techniki Ochrony Roślin, Polska

Dr. J. Salonen. Natural Resources Institute Finland, Jokioinen, Finlandia

Prof. Dr. T. Verwijst. Swedish University of Agricultural Sciences, Crop Production Ecology, Uppsala, Szwecja

Dr. L. Zarina. State Priekuli Plant Breeding Institute, Field crop management, Priekuli, Łotwa

Wstęp

Chwasty stanowią źródło różnorodności biologicznej terenów rolniczych, tworzą siedliska i są źródłem pokarmu dla innych organizmów, jednakże z perspektywy produkcji w rolnictwie ekologicznym zawsze stanowiły duże wyzwanie.

Kilka grup gatunków chwastów, ze względu na specyficzne gospodarowanie ekologicznym systemem rolniczym, naturalnie się dostosowało. Może to oddziaływać mocno konkurencyjnie na rośliny uprawne i wymagać dużej ilości nakładów w usunięciu i/lub ograniczeniu ich rozprzestrzeniania.

W niniejszej ulotce opisano najbardziej uciążliwe gatunki chwastów w zbożach jarych uprawianych w gospodarstwach ekologicznych w rejonie Morza Bałtyckiego, w oparciu o istniejącą literaturę oraz informacje dostarczone przez służby doradcze.

Przedstawiono i omówiono występowanie gatunków chwastów w poszczególnych krajach oraz zaproponowano system ich klasyfikacji.

Badania prowadzono w ramach międzynarodowego projektu „PRODIVA”, w obszarze programu CORE Organic, którego zainteresowaniem badawczym jest między innymi interakcja roślin uprawnych i bioróżnorodności chwastów w Rolnictwie Ekologicznym. Kraje uczestniczące to: Dania, Finlandia, Niemcy, Łotwa, Polska i Szwecja.

Typy Chwastów

Nie jest zasadne stwierdzenie, jak: „jeden uciążliwy gatunek chwastu”, występuje wiele gatunków chwastów, które na różne sposoby stanowią zagrożenie dla roślin uprawnych. Wynika to z ich strategii przetrwania, ich fizjologii i cyklu życiowego oraz zdolności konkurencyjnych w odniesieniu do wody, światła i składników odżywczych.

Na podstawie tych elementów opracowano pięć różnych typów chwastów, opierając się na klasach chwastów podanych przez Holzner i Glauninger (2005), dzieląc gatunki chwastów na typy w zależności od ich specyficznych strategii przetrwania.

Gatunki jednoroczne:

- „Kulturysta”

Są to gatunki o silnym wzroście i dużej biomasie, bardzo widoczne w łanie, konkurencyjność w większości upraw jest znacząca. Zaliczono do nich gatunki, takie jak: komosa biała (*Chenopodium album*), chaber bławatek (*Centaurea cyanus*), owies głuchy (*Avena fatua*) itp.

- „Wczesny ptaszek”

Gatunki wyróżniające się szybkim wzrostem wiosną, mogą być konkurencyjne we wczesnych fazach wzrostu upraw. Jednak, w końcowym okresie wegetacji tracą swoją konkurencyjność, jeśli nie występują licznie. Przykładami mogą tu być: gwiazdnica pospolita (*Stellaria media*), jasnota purpurowa (*Lamium purpureum*), maruna bezwonna (*Matricaria inodora*). Ta grupa obejmuje również gatunki oportunistyczne, o większej behawioralnej elastyczności, takie jak: fiołek polny (*Viola arvensis*), miotła zbożowa (*Apera spica-venti*) i mak polny (*Papaver rhoeas*).

- „Plebejusz”

Gatunki jednoroczne, często obecne na polach, ale sporadycznie konkurencyjne względem upraw. Czasami są problematyczne, gdy występują licznie. Są to gatunki, takie jak: sporek polny (*Spergula arvensis*), dymnica pospolita (*Fumaria officinalis*) i niezapominajka polna (*Myosotis arvensis*.)

Rośliny wieloletnie:

- „Zombi”

Gatunki chwastów w tej kategorii najczęściej byliny o silnym systemie korzeniowym i wyjątkowej zdolnościach adaptacyjnych do warunków siedliska. Stąd ich zwalczanie wymaga sporych nakładów. Są bardzo konkurencyjne. Przykładami takich gatunków są: perz właściwy (*Elymus repens*, syn. *Elytrigia repens*), ostrożeń polny (*Cirsium arvense*) i mleczeń polny (*Sonchus arvensis*).

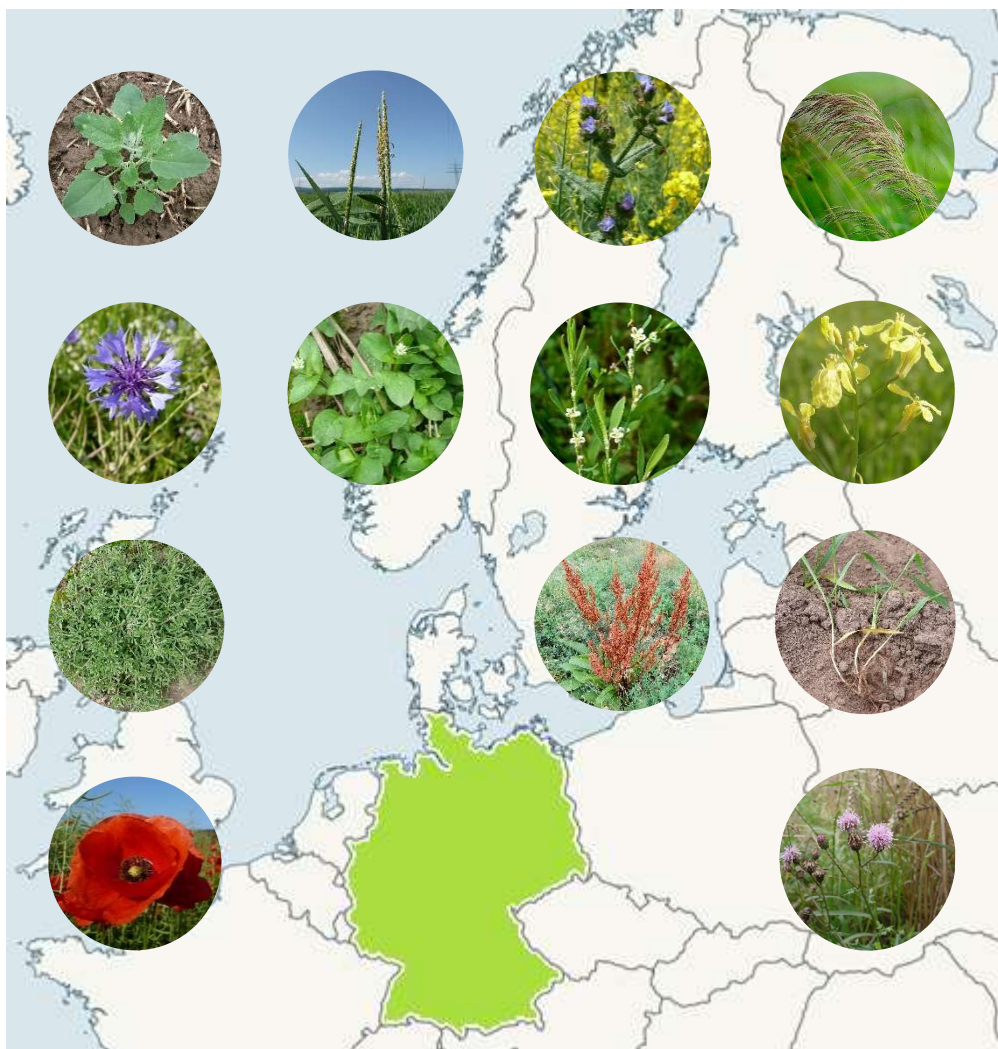
- „Gatunek łąkowy”

Gatunki roślin zazwyczaj pospolicie występujące na użytkach zielonych. Ich występowanie najczęściej związane z występowaniem na gruntach ornych krótkotrwałych użytków mieszanek koniczyny z trawą w ramach płodozmianu w gospodarstwach ekologicznych. Przykładem tych gatunków są: mniszek pospolity (*Taraxacum officinale*) i jaskier rozłogowy (*Ranunculus repens*).

Przegląd gatunków

Nazwa łacińska	Niemcy	Dania	Szwecja	Finlandia	Łotwa	Polska	Typ
<i>Chenopodium album</i>	x	x	x	x	x	x	Kulturysta
<i>Polygonum spp.</i>	x	x	x	x	x	x	Kulturysta
<i>Centaurea cyanus</i>	x	x	x		x	x	Kulturysta
<i>Galeopsis spp.</i>		x	x	x	x	x	Kulturysta
<i>Stellaria media</i>	x	x		x		x	Wczesny ptaszek
<i>Galium aparine</i>	x		x			x	Wczesny ptaszek
<i>Raphanus raphanistrum</i>	x					x	Kulturysta
<i>Sinapis arvensis</i>		x	x				Kulturysta
<i>Galeopsis tetrahit</i>			x			x	Kulturysta
<i>Matricaria inodora</i>		x				x	Wczesny ptaszek
<i>Apera spica-venti</i>	x				x		Wczesny ptaszek
<i>Lamium purpureum</i>				x	x		Wczesny ptaszek
<i>Viola arvensis</i>				x	x		Plebejusz
<i>Spergula arvensis</i>			x	x			Kulturysta
<i>Alopecurus myosuroides</i>	x						Kulturysta
<i>Avena fatua</i>				x			Wczesny ptaszek
<i>Anthemis arvensis</i>						x	Wczesny ptaszek
<i>Papaver rhoeas</i>	x						Wczesny ptaszek
<i>Galinsoga parviflora</i>						x	Plebejusz
<i>Erysimum cheiranthoides</i>				x			Plebejusz
<i>Fumaria officinalis</i>					x		Plebejusz
<i>Anchusa arvensis</i>	x						Plebejusz
<i>Matricaria discoidea</i>			x				Plebejusz
<i>Myosotis arvensis</i>				x			Plebejusz
<i>Brassica rapa ssp.</i>		x					Kulturysta
<i>Thlaspi arvensis</i>			x				Wczesny ptaszek
<i>Veronica arvensis</i>					x		Plebejusz
<i>Amsinckia micrantha</i>		x					Plebejusz
<i>Elytrigia repens</i>	x	x	x	x	x	x	Zombi
<i>Cirsium arvense</i>	x	x	x	x	x	x	Zombi
<i>Equisetum arvense</i>		x	x	x	x	x	Zombi
<i>Sonchus arvensis</i>		x	x	x	x		Zombi
<i>Rumex spp.</i>	x		x	x			Zombi
<i>Tussilago farfara</i>		x	x	x			Gatunek łąkowy
<i>Ranunculus repens</i>			x	x			Gatunek łąkowy
<i>Taraxacum officinale</i>			x	x			Gatunek łąkowy
<i>Artemisia vulgaris</i>		x			x		Gatunek łąkowy

Niemcy

Gatunki

Stellaria media
Galium aparine
Chenopodium album
Apera spica-venti
Alopecurus myosuroides
Centaurea cyanus
Polygonum aviculare
Papaver rhoeas
Raphanus raphanistrum
Anchusa arvensis
Cirsium arvense
Rumex spp.
Elytrigia repens

Typ

Wczesny ptaszek
Kulturysta
Kulturysta
Wczesny ptaszek
Kulturysta
Kulturysta
Kulturysta
Wczesny ptaszek
Kulturysta
Plebejusz
Zombi
Zombi
Zombi

Polska

Gatunki	Typ
<i>Chenopodium album</i>	Kulturysta
<i>Stellaria media</i>	Wczesny ptaszek
<i>Centaurea cyanus</i>	Kulturysta
<i>Polygonum convolvulus</i>	Kulturysta
<i>Galinsoga parviflora</i>	Wczesny ptaszek
<i>Matricaria inodora</i>	Wczesny ptaszek
<i>Anthemis arvensis</i>	Wczesny ptaszek
<i>Galeopsis tetrahit</i>	Kulturysta
<i>Galium aparine</i>	Kulturysta
<i>Raphanus raphanistrum</i>	Kulturysta
<i>Cirsium arvensis</i>	Zombi
<i>Elytrigia repens</i>	Zombi
<i>Equisetum arvense</i>	Zombi

Łotwa

Gatunki

Polygonum convolvulus

Viola arvensis

Chenopodium album

Galeopsis spp.

Veronica arvensis

Lamium purpureum

Fumaria officinalis

Centaurea cyanus

Apera spica-venti

Elytrigia repens

Equisetum arvense

Cirsium arvense

Sonchus arvensis

Artemisia vulgaris

Typ

Kulturysta

Wczesny ptaszek

Kulturysta

Kulturysta

Plebejusz

Wczesny ptaszek

Plebejusz

Kulturysta

Wczesny ptaszek

Zombi

Zombi

Zombi

Zombi

Gatunek łąkowy

Finlandia

Gatunki

Chenopodium album

Stellaria media

Spergula arvensis

Galeopsis spp.

Polygonum persicaria

Erysimum cheiranthoides

Viola arvensis

Avena fatua

Myosotis arvense

Lamium purpureum

Elytrigia repens

Sonchus arvensis

Cirsium arvensis

Taraxacum officinale

Typ

Kulturysta

Wczesny ptaszek

Plebejusz

Kulturysta

Kulturysta

Plebejusz

Wczesny ptaszek

Kulturysta

Plebejusz

Wczesny ptaszek

Zombi

Zombi

Zombi

Gatunek łąkowy

Dania

Gatunki	Typ
<i>Sinapsis arvensis</i>	Kulturysta
<i>Brassica rapa</i>	Kulturysta
<i>Galeopsis spp.</i>	Kulturysta
<i>Tripleurospermum maritimum ssp. Inodorum</i>	Wczesny ptaszek
<i>Amsinckia micrantha</i>	Plebejusz
<i>Polygonum persicaria</i>	Kulturysta
<i>Centaurea cyanus</i>	Kulturysta
<i>Chenopodium album</i>	Kulturysta
<i>Stellaria media</i>	Wczesny ptaszek
<i>Cirsium arvense</i>	Zombi
<i>Elytrigia repens</i>	Zombi
<i>Tussilago farfara</i>	Plebejusz
<i>Sonchus arvensis</i>	Zombi
<i>Artemisia vulgaris</i>	Gatunek łakowy
<i>Equisetum arvense</i>	Zombi

Szwecja

Gatunki

Galeopsis tetrahit
Matricaria discoidea
Polygonum persicaria
Galium aparine
Chenopodium album
Polygonum aviculare
Spergula arvensis
Sinapis arvensis
Thlaspi arvensis
Centaurea cyanus
Cirsium arvense
Elytrigia repens
Sonchus arvensis
Taraxacum officinale

Typ

Kulturysta
Wczesny ptaszek
Kulturysta
Kulturysta
Kulturysta
Kulturysta
Plebejusz
Kulturysta
Plebejusz
Kulturysta
Zombi
Zombi
Zombi
Gatunek łakowy

PRODIVA

Warto zauważyć, że większość najbardziej uciążliwych gatunków chwastów pochodzi z typu: Kulturystów i Zombi, najprawdopodobniej ze względu na ich wysoką konkurencyjność z rośliną uprawą i ich oporność na zabiegi zwalczania chwastów. Występowanie większości z tych gatunków stwierdzono w każdym z krajów. Gatunki specyficzne dla danego kraju są częściej reprezentowane przez typ: „Wczesny ptaszek” i „Plebejusz” jak również „Gatunki łąkowe”. Prawdopodobnie jest to spowodowane rozmieszczeniem gatunków chwastów i ich adaptacją do lokalnych warunków środowiskowych.

Musimy wziąć pod uwagę, że konkurencyjność chwastów zależy w dużym stopniu od warunków lokalnych, takich jak rodzaj gleby i klimat. Ale podobieństwa są warte uwagi.

Dane te będą dalej wykorzystywane w badaniach projektu PRODIVA, porównując tę bazę danych ze zbiorowiskiem chwastów w uprawach ekologicznych.

Aby dowiedzieć się więcej o PRODIVA i CORE Organic, proszę odwiedzić stronę internetową:

<http://coreorganicplus.org/research-projects/prodiva/>

lub kontakt: bo.melander@agro.au.dk

Źródła zdjęć

Alopecurus myosuroides: B. Gerowitt

Anchusa arvensis: B. Gerowitt

Apera spica-venti: <http://linnaeus.nrm.se>, Anna-Lena Anderberg

Artemisia vulgaris: R. Krawczyk

Avena fatua: B. Gerowitt

Centaurea cyanus: B. Gerowitt

Chenopodium album: B. Gerowitt

Cirsium arvensis: R. Krawczyk

Elytrigia repens: B. Gerowitt

Erysimum cheiranthoides: <https://gobotany.newenglandwild.org>, G. Mittelhauser

Equisetum arvense: <https://en.wikipedia.org>, Free commons

Fumaria officinalis: R. Krawczyk

Galeopsis: J. Salonen

Galinsoga parviflora: R. Krawczyk

Galium aparine: B. Gerowitt

Lamium purpureum: R. Krawczyk

Matricaria inodora: B. Gerowitt

Myosotis arvensis: R. Krawczyk

Papaver rhoas: B. Gerowitt

Polygonum aviculare: <http://www.naturespot.org.uk>, Graham Calow

Polygonum convolvulus: B. Gerowitt

Raphanus raphanistrum: R. Krawczyk

Rumex spp: http://www.wildflowerchild.info/large/dock_57.jpg

Sinapis arvensis: R. Krawczyk

Sonchus arvensis: it.wikipedia.org

Spargula arvensis: leicestershirevillages.com, Graham Calow

Stellaria media: B. Gerowitt

Thlaspi arvensis: R. Krawczyk

Tussilago farfara: funghiitaliani.it, Gianni Bonini

Veronica arvensis: R. Krawczyk

Viola arvensis: R. Krawczyk

Title page: M Hofmeijer

